

Tartalom

- **Glatz Ferenc:** Kína, kínaiak Európában, Magyarország 2
- FIGYELŐ**
- **Zsoldos Attila:** Király, oligarchák, tartományurak 3
- **Ritter László:** Makedónia, Macedónia az újkorban 7
- MŰHELY**
- **Istvánovits Eszter–Kulcsár Valéria:** Ósi népek a „tarka hegyek” völgyeiben 12
- **Kertész István:** Ókori tengeri csaták, ókori hajók 15
- GLÓBUSZ**
- **Vámos Péter:** A magyar modell és Kína 19
- Kína, 1976–2010
(Vámos Péter–Jordán Gyula) 20
- **Sz. Bíró Zoltán:** Gorbacsov rendszer-váltó programja és Kína 25
- **Borhi László:** Az Egyesült Államok és Kína százötven éve 29
- **Jordán Gyula:** A kínai politikai rendszer, 1989 után 34
- **Salát Gergely:** Kínai mozaikok, I., II. 36, 40

Címlapon: A rozgonyi csata.
Miniatúra a Képes Krónikából, 1358 után
(Országos Széchényi Könyvtár)

História

Szerkesztő: Glatz Ferenc

Szerkesztőbizottság: Csorba László, Erdődy Gábor, Fodor Pál, Kertész István, Kovács Éva, Sipos Péter, Szász Zoltán, Zsoldos Attila

A szerkesztőség tagjai: Burucs Kornélia, Demeter Zsuzsanna, Pótó János
Tördelés, nyomdagrafikai előkészítés:
Krónikás Bt., Biatorbágy
Külső munkatárs: Bognár Katalin

Megjelenik évente tízszer.
Előfizetési díj 2012-re: 3200 Ft.

Felelős kiadó: História Alapítvány (1088 Bp., Rákóczi út 5.)
Kuratóriumi elnök: Gecsényi Lajos
Levélcím: Pf. 9. Budapest, 1250.
Elérhetőség: (36-1) 3560-457;
szerkesztoseg@historia.hu
Honlap: www.historia.hu
Bankszámlaszáma 11701004-20125394 OTP
Devizaszámlaszámok: Budapest Bank Rt.
1051 Budapest, Hercegprímás u. 5.
USD HU47-10103104-82876600-00000997;
Euró HU46-10103104-82876600-01000309
Adószám: 19654243-2-41

Nyomtatás és kötetzet: MESTERPRINT Kft., Budapest, Vak Bottyán u. 30–32/B
Felelős vezető: Szita Lajos ügyvezető igazgató
Terjeszti: LAPKER Rt. és alternatív terjesztők
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt.
Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Budapest VIII. ker., Orczy tér 1.
Tel.: +36-1-303-3447; postacím: Budapest, 1932).
További információ: +36-80-444 444
hirlapelofizetes@posta.hu
HU ISSN 01392409. Index: 25384

Kína, kínaiak Európában, Magyarországon

„Kína a kapuk előtt.” „A kínaiak már a spájzban vannak...”

Közép-Kelet-Európa történelmében új szakasz kezdődik. A kínaiak után a térségben megjelent a kínai állam. Egy állam és társadalom, amelyben az egyén, család, adózás, állam viszonya teljesen más, mint nálunk, az euroatlanti kultúrákban. A mi gondolkodási normáinkat követve nem figyelünk fel arra, mit is tesznek körülöttünk a kínaiak, és mit tesz államuk, a Kínai Népköztársaság. Először megjelentek a kínaiak. (1999-ben akadémiai stratégiai kötet bemutatóján a magyarországi kínaiakról beszélve idéztük A tizedes meg a többiek című filmet, amelyik 1944-ben játszódik, s ahol a kastélyban a komornyik arról beszélt: Uraim, az oroszok már a spájzban vannak. A kínaiak a spájzban vannak, mondtuk akkor, és idő kérdése, mikor jelenik meg a kínai állam is a nyomukban.) Azután európai fórumokról figyeltük már a kínaiak egyéni-családi kiáramlását a diaszpórába: 2000 után Oroszországba, Afrikába, a Távolszeletra, s láttuk, hogy 2001 után (amikor a világkereskedelmi szervezet, a WTO tagja lett Kína) utánuk megy és megjelenik a kínai állam.

Most megjelent a kínai állam: 2011 júniusában (június 25., Budapest) még óvatosan, 2012 áprilisában (április 26., Varsó) azonban már térségfejlesztési, ágazatpolitikai stratégiával. 16 közép-kelet-európai állam megállapodást köt Kínával. (Közülük 10 az Európai Unió tagja.) Most Kr. e. 216-ot idézzük, amikor a rómaiak mondták állítólag a karthágói sereg közeledtekor: Hannibál a kapuk előtt. Csak hát, mivel mi a kínaiakat és államukat is barátunknak és nem ellenségünknek tekintjük, örömmel mondjuk ezt. (Meg hát a kínai állam Amerika és Európa munkaszervezetében a legnagyobb „kisegítő” piac. Bizonyos áruinkat felvevő és bizonyos árukat ott termelő piac. A »kulimunkával« olcsón előállítható árukat ott termeltetjük, a kényelmesebb „kedvtelés-iparágak” termékeit itt készítjük és exportáljuk. Természetesen csak addig, amíg azokat náluk is majd előállíthatják. Ezt tudják természetesen a kínaiak is...) Vagyis Kína az euroatlanti kultúra diktálta világpiaci rendben az elsőszámú kiegészítő piac. Idő kérdése, mikor helyeződik át a súlypont a Planéta egyik feléről a másikra. Ahogy a 20. század elején a világpiaci vezető pozíció Európából áttevedött Amerikába – különösen amióta Oroszországból, átmenetileg, másodosztályú hatalmat sikerült csinálnunk –, úgy nem kizárt, hogy a súlypont néhány évtizeden belül áthelyeződik Ázsiába. Nem kizárt... Közép-Kelet-Európa történelmében most új szakasz lesz láthatóvá. Új útjaink is – betagozódásunkhoz a világkereskedelemben. És új hozzánk vezető, vagy rajtunk keresztül vezető utak... (Ma már mindez történelem. Észre alig vett korszakváltás észre nem vett kezdete?) Elgondolkoztató.

Kína világstratégiájának részeként

Az európai integrációval – és más hasonló regionális integrációval – párhuzamosan végbemegy egy planetáris integráció is. Régóta tudjuk, tudják, mondjuk, mondják. Most itt van előttünk. A kapu előtt. Az Európai Unió keleti peremén – az Északi- és Földközi-tenger közötti sávban – megjelent egy világhatalom, és világstratégiát hirdet 12 pontban. (A kelet-ázsiai áruk behajózásának célpontja: a Földközi- és az Északi-tenger még szabad kikötői és a nyugat-európai fogyasztási központokba vezető szárazföldi utak térsége. Az utóbbi húsz év világkereskedelmének történetéből levont stratégiai következtetés is lehet: először el kell jutni

folytatás a 42. oldalon →

Kína, kínaiak Európában, Magyarországon

⇒ *folytatás a 2. oldalról*

Kelet-Ázsiából a mi térségünkbe.) 12 pont, 12 egymásra épülő szakpolitikai program, hídfőállást építő stratégiai terv. Ezek: a kínai állam közép-kelet-európai politikai-gazdasági-kulturális stratégiai programokat és konkrét befektetést segítő akciókat szervező titkárságot hív létre. Tíz milliárd dollár befektetési hitelt nyit a térségben létrehozandó vegyes vállalkozások számára. (A titkárságot a kínai állam külügyminisztériuma állítja fel, a hitel iránt benyújtott pályázatokat a kínai – állami – bankokhoz kell benyújtani.) Meghatározzák azon szakpolitikai ágazatokat, amelyekben Kína aktív akar lenni. (Befektetés, kereskedelem, közlekedés, szállítás, hightech, zöldenergetika.) Az állam ösztönözi fogja a kínai vállalkozókat, hogy a térségben vállalkozzanak, a bilaterális befektetésekre külön alapot gyűjt, a kínai kultúra terjesztésére intézeteket hív létre. (Már 2004-ben amind aktívabb Konfuciusz-intézményhálózatot ezért hívták létre a világ egyetemein, így Budapesten is 2007-ben. Kínai nyelv tanítása. Most erősödik a program. Most 2012-től otthon fogadnak térségünkben ösztöndíjasokat, illetve küldenek ide.) Fiatalkorú politikai fórumait intézményesíti otthon és külföldön. Kétségtelen: stratégiai végig gondolt program. (Vajon Európa rendelkezik ilyen távlati stratégiával? És a programot most elfogadó közép-kelet-európai kis államok?)

Az Európai Unió és Kína közös vállalkozása?

Az Európai Unióval egyeztetett program. A világ alig figyel. Most erre az áprilisi eseményre sem. Megszokott beszűkülés a belhatalmi harcokba merülő európai politikai adminisztrációban és értelmiségben. A sajtó is inkább politizál, agitál, belbotrányokban kápirgál, mind kevésbé informál. Vesztünk is lehet – morgunk. Hiszen. Hiszen már az Európai Unió nyitására Kína – illetve Ázsia – irányába (1995) – sem figyeltünk oda a térségben. Azután arra már a külügyminisztériumok szintjén igen, hogy az évi rendszeres EU–Kína „csúcscsoport” (1998) után Kína aktivizálja magát a világ minden térségében. Az EU-ban 2001 májusában kezdődött az 1998-as „csúcscsoport” végrehajtása. (A magyar diplomácia dicséretes módon dolgozott: ennek eredménye, hogy 2010-re, tehát a mostani kormányzat örökségeként, Magyarország a kínai gazdasági cserében – export- és importban – a volt szocialista országok között az első helyre került a versenytársak többszörösen nagyobb Lengyelországgal.)

Kína közép-kelet-európai állami megjelenésének bejelentése Budapesten 2011. június 25-én történt. De: előtte a külügyeket felügyelő Catherine Ashton, majd Herman Van Rompuy, az Európa Tanács elnöke Pekingben (2011. május 12., 18.). Most, 2012-ben a részletes közép-kelet-európai program bejelentése és aláírása a 16 térségi állam kormányával Varsóban, április 26-án. De a „nagy program” bejelentése előtt az Európa Tanács elnöke és a Bizottság elnöke (Rompuy és Barroso) Pekingben tárgyal, a „14. EU–Chine Summit” keretében Nyilatkozatot (Factsheet) fogadnak el a stratégiai partnerségről, a kínai és európai gazdaságról, ke-

reskedelemről, a befektetési politikáról (2012. február 14.). Igaz, a Nyilatkozatban nem szerepel Közép-Európa külön nevesítve, de a februári szakpolitikai programok meggyeznek az áprilisban elfogadott közép-kelet-európai programokkal. A szoros együttműködést reprezentálja: miután a kínai miniszterelnök megegyezik a 16 közép-kelet-európai állammal a programban, április 27-én hosszú telefonbeszélgetésben tájékoztatja Barrosót, az Európai Bizottság elnökét és megismétlik: a közös európai–kínai csúcspont megállapításainak végrehajtása a legfontosabb. És a telefonbeszélgetésnek – hangsúlyozva, hogy nemcsak a 16 kis állammal Lengyelországban, hanem külön Németországgal is tárgyaltak – nagy sajtót kerekítenek, összefoglalót adnak ki arról... Vagyis mulatságos nemzetállami szinten úgy eladni vagy kritizálni a nemzetállami kormányadminisztrációkat, hogy azok az EU-ellenes „szabadságharc”-ban keresnek egy keleti támaszpontot, vagy hogy ezek az államok hídfőállást kínáltak áprilisban Kínának. A történelmi tény: az EU „megegyezett” a Kínai Népköztársasággal egy Kína–Európa programban és ennek részei a térség kis nemzetállamainak bilaterális programjai. Egy világprogram sodrásában élünk, igyekszünk – helyesen, valószínűleg – a sodrásban fennmaradni. De azért jobb tudni és az embereknek őszintén megmondani: nem mi határozzuk meg az áramlatokat... Azután az még nem történelem, de holnap a kérdés már történelmi lehet csak: ha a kínai befektetők az anyaintézetekhez szivattyúzzák a pénzt – mint teszik azt a nyugat-európai pénzintézetek –, akkor vajon a térség kis államainak lesz-e fóruma, ahol ez ellen fellépnek? Ahogy most az EU-tól kéri, hogy ösztönözzék az anyaintézeteket: hagyják itt nálunk az itt megkeresett jövedelemfelesleget? No és ezek az új pénzintézetek majd hol fognak adózni? Nyilván bejegyzésük helyén, ahogy a világon minden más pénzintézet. Az EU területén bejegyzett pénzintézetek az EU-n belül adóznak, amelyből államaik fizetik az EU-hozzájárulásukat, amelyeknek mi is kedvezményezettjei vagyunk... voltunk. De a kínaiak esetében? No és még valami: az államadósság az államadósság! A kínaiaktól felvett hitelt ugyanúgy vissza kell fizetni, mint a nyugatiaktól kaptak... Csak kérdések. Történelmi tapasztalatok alapján feltett kérdések...

Meginduló társadalmi átalakulások a térségben?

Hogy mi lesz e program következménye? Ami eddig történt az elmúlt három évtizedben Európa nyugati és most keleti részén, nem biztos, hogy folytatódik. Európa megmarad, de hogy mennyire fogják európai fehér emberek lakni, azt nem tudni. (Végül is, a magyarság is ezer éve a keleti pusztákról jött és maradt meg itt, a helyben lakó európaiak nem is mindig öröme. És lett később az európai történelem aktív alakítója...) Hogy a kínai népesség szaporodni fog, most, hogy államuk is mögöttük áll, az bizonyos. Csodálatos alkalmazkodó képességük, nekünk szerénynek látszó kedvességük – no és a hatalmas kínai diaszpóra önszerveződése, egymást segítése etnikai-nemzeti alapon – beláthatatlan társadalmi átrendeződések megindulásához vezethet. Nincs kizárva – mondjuk immáron másfél évtizede –, hogy a térségből kiszorított, elpusztított zsidóság helyén egy újabb etni-

Kína 12 intézkedése a közép-kelet-európai országokkal való baráti együttműködés elősegítésére

1. Kína és a közép-kelet-európai országok közötti együttműködés elősegítése érdekében egy titkárság felállítása. A titkárságot a kínai külügyminisztériumon belül alakítják ki. Célja az együttműködéshez kapcsolódó feladatok kommunikálása és koordinálása, vezetői találkozók és gazdasági fórumok előkészítése, illetve az ott elfogadottak megvalósítása. A 16 közép-kelet-európai ország önkéntes döntése alapján kijelöli a titkárság munkájában részt vevő, partnerintézményként működő minisztériumot, illetve koordinátort.

2. 10 milliárd USA-dollár értékű rendkívüli hitelkeret biztosítása, amelynek egy része koncessziós hitel formájában nyújtandó elsősorban olyan együttműködési projektekhez, amelyek az infrastruktúra, magas színvonalú és új technológiák, ill. a zöld gazdaság fejlesztésére irányulnak. [...]

3. Kína és a közép-kelet-európai országok közreműködésével egy befektetési együttműködési alap létrehozása, amelynek első lépésben 500 millió USA-dollár lenne a célkerete.

4. Kína a jövőben kereskedelemfejlesztő és befektetést ösztönző missziókat küld a közép-kelet-európai térség országaiba és konkrét lépéseket tesz a bilaterális együttműködés és kereskedelem előmozdítása érdekében. [...]

5. Kína a jövőben is – a közép-kelet-európai országok aktuális adottságait és szükségleteit figyelembe véve – ösztönzi a kínai vállalkozásokat, hogy az adott országokkal együttműködve a következő 5 évben minden országban hozzanak létre egy gazdasági és technológiai zónát. [...]

6. Kína készen áll arra, hogy a 16 közép-kelet-európai országgal közösen megvizsgálja a hatékony pénzügyi együttműködés lehetőségeit, mint pl. a devizacsere, a helyi fizetőeszköz-

zön alapuló, határon átnyúló kereskedelmi megegyezés és banki leányvállalatok létrehozása egymás országaiban. [...]

7. Kína és a közép-kelet-európai országok közötti közlekedési hálózat kiépítése érdekében egy szakemberekből álló tanácsadó testület felállítása. [...] megvizsgálják a regionális út- és vasúti hálózati modellek kiépítésének lehetőségét vegyes vállalatok, közös szerződések és egyéb eszközök révén.

8. Javaslat egy kulturális együttműködési fórum szervezésére Kína és a közép-kelet-európai országok bevonásával, amely 2013-ban Kínában kerülne megrendezésre [...].

9. Az elkövetkezendő 5 évben 5 ezer ösztöndíj biztosítása a 16 közép-kelet-európai ország számára. A 16 országban működő Konfuciusz Intézet és Konfuciusz oktatási program támogatása és ezen országokból ezer diák fogadása, hogy [...] a kínai nyelvet Kínában sajátíthassák el. Az egyetemek közötti csereprogramok és közös akadémiai kutatások elősegítése, továbbá a következő 5 év során ezer diák és tudós kiküldése a 16 országba. [...]

10. Javaslat a Kína és a közép-kelet-európai országok közötti turizmust fejlesztő szövetség létrehozására, melynek koordinálását a kínai Turisztikai Hatóság végzi [...]. A cél a kölcsönös gazdasági kapcsolatok elősegítése és a turizmus közös fejlesztése [...].

11. Kína és a közép- és kelet-európai országok közötti kapcsolatok elősegítésére, egy kutatási alap létrehozása. Kína kész évente 2 millió jüan értékben támogatni a két oldal kutatóintézetei és tudósai közötti akadémiai csereprogramokat.

12. Kína az első fiatal politikai vezetői fórum megrendezését tervezi 2013-ban [...], így segítve a kölcsönös megértést és barátságot.

Bejelentette Ven Csia-pao miniszterelnök Varsóban a Gazdasági és Kereskedelmi Fórumon (2012. április 26.)

kai-vallási alapon is szerveződő társadalmi elem jelenik majd meg: a közlekedés, szállítás, kereskedelem, pénzbefektetések professzionista képviselői ők máris. (Remélhetően jobban ellen tudnak majd állni a szükségszerűen jelentkező helyi kirekesztő – és természetesen az idegenek eredményességére irigykedő – radikálisoknak.)

Változhat a politikai modell?

Piacgazdaság demokrácia nélkül? Kérdés a kínai miniszter-helyettes budapesti (2011. június 25.) kormányüdvözlő beszéde után. „A világgazdasági válság és az euróválság ki-robbanása kimutatta, hogy az elmélyített globalizáció korában nincs olyan fejlődési modellrendszer, amelyik változtatlanul meg tudja tartani fölényét... amelyre azt tudnánk mondani, hogy tökéletes” – mondotta, köszöntve a magyar kormány tagjait. Azt is jelenti: a kínai modell („a kínai sajátosságú szocializmus”) akár az eredményes modellek közé is tartozhat. Akár csábító is lehet a frissen demokratizált közép-kelet-európai országok akármelyik politikai irányzata számára. (Hiszen kínai hivatalos ideológusok szerint is: ők ezt a korakádári rendszertől tanulták. A késői, már demokratizáló és a polgári demokrácia irányába nyitó rendszert 1988-ban határozottan elutasították.) Akár azt is eredményezheti: a rendteremtés, az államilag biztosított minimumok politikája, az állam és a politikai párt mindenkéül

emelésének újra megélhető programja támasztékot is találhat ebben? A válság kezelésre nem alkalmas demokráciákkal szemben? (Történelmileg nem ismeretlen receptkönyv oldalait is idézhetnénk sok évtizeddel korábbról. A budapesti konferencián a kínai üdvözlőbeszéd hivatkozik is – a mai barátság előzményeként – a Kínát 60 évvel ezelőtt elismert – diktatúrás magyar államra.) Újra kell majd értékelni a kommunizmus–államszocializmus történelmét a 20. században? ... Lesznek majd jó kommunisták – ezek a kínaiak – és lesznek a történelemben majd rossz kommunisták – ezek az európaiak?...

A mi történelmi sikereink alapjainak megőrzése

A magyar állam – és a magyarság – legpozitívabb hagyománya, ezer év óta: befogadóképessége. Most éppen olyan időket élünk, amikor ezt sokan hátrányunknak tekintik, úgy mond ezt igen sokszor kihasználták riválisaink... Én – mi – másként látjuk: mi történelmi sikereink alapjának tekintjük e befogadóképességet... De hogy a következő évtizedek valóban sikeresek legyenek, ahhoz valóban sok mindent kell újragondolni. És nemcsak a történészeknek és nemcsak az idősebb, hanem a legfiatalabb generációnak is. Akiknek élete már egy planetáris térben, nyitott társadalomban fog zajlani...

GLATZ FERENC